

The background is a solid orange color with a pattern of white stars. The stars are of two sizes: a larger size at the top and a smaller size filling the bottom half. The text is centered within a white rounded rectangle with a black border.

Komunikační bedna a Společné setkání

metodický manuál

I. Komunikační bedna a Společné setkání

„Komunikační bedna“ (dále jen *bedna*) je soubor jednoduchých a kreativních technik pro efektivní zapojení dítěte do rozhodovacích procesů – nabízí nekomplikované a nápadité způsoby, jak komunikovat o někdy náročných tématech.

„Společné setkání“ (dále jen *setkání*) je prostředek k zajištění toho, aby se dětem a jejich názorům naslouchalo a aby byly zapojovány do rozhodovacích procesů, kterých jsou součástí. Toto *setkání* je příležitostí ke sdílení a shromáždění informací mezi rodinou, odborníky a dětmi. Zaměřuje se na to, co je pro dítě důležité právě teď a co do budoucna, jakou podporu dítě potřebuje, co v jeho životě funguje a co ne. Účelem *setkání* je vytvoření jasného akčního plánu, který účastníci realizují jako tým. Všechny účastníky *setkáním* provádí **„facilitátor“**, který setkání koordinuje a vede. Zároveň účastníkům pomáhá formulovat vlastní názory či přání. Dítě provází celým procesem **„průvodce“**, který ho na *setkání* připravuje, zjišťuje jeho názor a podporuje ho během samotného *setkání*.

Bedna obsahuje řadu aktivit, hraček, her a pracovních listů, které otevírají komunikaci s dítětem a usnadňují diskuzi týkající se zjištění jeho názoru, přání a pocitů. Techniky z *bedny* mají velkou škálu užití, dají se ušít na míru dané situaci, dají se kombinovat a upravit dle potřeb dítěte i pracovníka, který *bednu* používá.

SLOVNÍČEK POJMŮ

Průvodce dítěte	Pracovník, který je k dispozici dítěti. Provází dítě přípravou, mluví s ním o tématech, která budou probírána na <i>setkání</i> . Zjišťuje názor dítěte a pomáhá mu ho prezentovat. Pomáhá dítěti při práci během <i>setkání</i> .
Facilitátor setkání	Pracovník, který úzce spolupracuje se svolavatelem <i>setkání</i> , pomáhá mu s jeho organizací. Připravuje všechny účastníky kromě dítěte. Provází <i>setkáním</i> a vede ho. Pořizuje z něj zápis, který rozesílá všem účastníkům vč. dítěte.
Svolavatel setkání	Pracovník, který vyhodnotil, že je potřeba uspořádat <i>setkání</i> . Oslovuje účastníky, domlouvá termín, definuje cíl. Úzce spolupracuje s facilitátorem, který mu s těmito činnostmi pomáhá. Svolavatelem bývá nejčastěji pracovník OSPOD či klíčový pracovník rodiny.
Akční plán	Definuje, jaké kroky po setkání budou následovat. Určuje, co a kdy bude učiněno a kdo kroky naplní.

II. Historie a současnost bedny a setkání

Tyto dvě metody přímé práce s dítětem vznikly v Anglii ve městě Sheffieldu, kde je cca 12 speciálně vyškolených pracovníků, kteří spolupracují s pracovníky OSPOD a podporují je v zapojování dětí do rozhodovacích procesů. Prostřednictvím *bedny* zjišťují názor dětí a pro pracovníky OSPOD zajišťují facilitaci *setkání*. *Bednu* využívají při vyhodnocování situace dítěte, při tvorbě Individuálního plánu ochrany dítěte či při řešení problémových situací v rodině. Dítě je vnímáno jako partner, jako odborník na svůj život, který přesně ví, co se v něm odehrává a co cítí. Unikátnost této metody spočívá právě v tom, že nám umožňuje přistupovat k dítěti s respektem, dává nám jedinečnou možnost strávit s dítětem nějaký čas a objevovat se zájmem jeho svět prostřednictvím hry, která je pro děti přirozeným způsobem komunikace stejně jako pro dospělé rozhovor.

Právě tato unikátnost oslovila pracovníky organizace LUMOS, kteří tyto metody přinesli do České republiky a přenesli je do praxe. Metody byly implementovány na naše prostředí, pracovní listy byly přeloženy do češtiny a upraveny pro potřeby odborníků pracujících s ohroženými dětmi.

Tyto metody inspirovaly pracovníky organizace LATUS pro rodinu o.p.s. a během roku 2015 proběhl pilotní projekt v Plzeňském kraji s cílem zvýšit povědomí odborníků o obou metodách. Bylo proškoleny 13 facilitátorů *setkání* a 17 průvodců dítěte, kterým byly předány znalosti a dovednosti potřebné pro přirozenou komunikaci s dítětem a pro organizování a vedení *setkání*. Dále proběhly 3 praktické workshopy pro pracovníky OSPOD a Krajského úřadu, pro pracovníky neziskových organizací (nizkoprahová centra, dobrovolnická centra, rodinná a mateřská centra, terapeutická centra), pro pracovníky dětských domovů a Dětského centra v Plzni a pro pracovníky Vodní záchranné služby. Během setkání se účastníci naučili zážitkovou formou pracovat s technikami *bedny* a byli seznámeni se způsobem vedení *setkání*. Během pilotního projektu bylo rozdáno 24 beden na pracoviště účastníků školení, kteří techniky vyzkoušeli v praxi a poskytli zpětnou vazbu pro potřeby této metodiky.

V rámci pilotního projektu jsme hledali odpověď na otázku, v jakých situacích v životě dítěte je bezpečné a žádoucí techniky z *bedny* použít a kdy svolat *setkání*. Praxe nám

ukázala, že při dodržení zásad práce facilitátora a průvodce dítěte (viz kapitoly IV. a V.), nejsou na straně dítěte žádné kontraindikace. Jsou situace, kdy věnujeme větší pozornost přípravě dítěte, dospělých účastníků či prostředí. Jsou to zejména vztahy mezi účastníky, traumatické zážitky některých členů *setkání* či nemotivovanost některých účastníků situaci řešit. I v těchto situacích vnímáme jako přínosné *setkání* svolat s tím zásadním předpokladem, že facilitátor, průvodce dítěte a svolavatel předem vyhodnocují a definují možné rizikové a ochranné faktory v situaci dítěte a celé rodiny, se kterými během přípravy a během samotného *setkání* počítají a pracují.

**„Potřebujeme mít
možnost si vybrat,
s kým můžeme
mluvit, a také mít
možnost říct věci
různými způsoby.“¹**

¹ Zdroj: „Přímá práce s dětmi v sociálně – právní ochraně dětí“, 11. - 13. 3. 2014, lektorky: Clare Holdsworth a Clare Humberstone, lektorky z Children's Involvement týmu města Sheffield.

III. Informace pro svolavatele

Svolavatelem, jak již bylo výše řečeno, je nejčastěji pracovník OSPOD či klíčový pracovník rodiny (např. doprovázející pracovník pěstounů, pracovník sanační služby, atd.). Svolavatel vytipuje rodinu, kde by chtěl uspořádat *setkání* s cílem aktuální obtížnou situaci společně vyřešit či posunout. Pracovník v této chvíli může vybírat z více nástrojů. Může například zvolit „*Případovou konferenci*“ či *setkání*.

Srovnání

Případová konference	Společné setkání
• Setkání u kulatého stolu • Setkání dospělých a odborníků, málo kdy za účasti dítěte • Formální jednání • Rozdíly v průběhu oproti <i>setkání</i> • Příprava účastníků - mnohdy neprobíhá • Podpora dítěte - mnohdy opomíjená • Prostor pro řešení minulosti • Setkání zaměřené na řešení	• Setkání v neformálním prostředí • Setkání vždy za účasti dítěte • Hravá atmosféra, hraje hudba, účastníci jsou v pohybu • Rozdíly v průběhu oproti PK • Příprava účastníků – probíhá vždy • Podpora dítěte - vždy zajišťuje průvodce • Prostor pro řešení přítomnosti a budoucnosti • Setkání zaměřené na řešení

Z dobré praxe vyplývá, že je užitečné zvolenou metodu konzultovat se zkušeným facilitátorem. Ten cíleně zjišťuje od svolavatele informace, které jsou důležité pro *setkání* – co je cílem (o čem chceme mluvit, co chceme vyřešit), jaké jsou ochranné a rizikové faktory, jaké jsou vztahy mezi účastníky (zda jsou schopni spolu být v jedné místnosti), atd. Zároveň se doptává na situaci dítěte a společně se svolavatelem zvažuje, zda je vhodné zapojit dítě do rozhodovacího procesu. Na základě těchto informací se svolavatel s facilitátorem domlouvá, zda zorganizují „*Případovou konferenci*“ či *setkání*.

V případě, kdy je zvoleno *setkání*, se facilitátor domluví se svolavatelem, kdo bude průvodcem dítěte. Tím může být sám svolavatel (pracovník OSPOD, klíčový pracovník) či vyškolený průvodce dítěte (seznam průvodců je k dispozici na konci této metodiky).

Úkolem svolavatele je následně kontaktovat rodinu a seznámit ji s návrhem svolat *setkání*. Svolavatel sděluje plánovaný a očekávaný přínos, motivuje rodinu k účasti, seznamuje s rolí facilitátora a srozumitelně vysvětluje důvod zapojení dítěte do celého

procesu. Svolavatel v dalším kroku informuje rodinu a další zapojené subjekty, které se účastní *setkání*, kdy a kde se bude konat. Všechny pozvané účastníky také informuje o tom, že kontakt na ně předá facilitátorovi, který je na *setkání* připraví. Kontakty následně předává facilitátorovi.

Během *setkání* svolavatel plní roli účastníka a řídí se pokyny facilitátora. Z praxe vyplývá, že je potřeba, aby svolavatel aktivně během *setkání* pracoval, přinášel pro rodinu nápady, jak jejich situaci vyřešit.

**„Musíš se mnou
strávit nějaký čas,
abys pochopil, jak
komunikuji.“²**

² Zdroj: „**Přímá práce s dětmi v sociálně – právní ochraně dětí**“, 11. - 13. 3. 2014, lektorky: Clare Holdsworth a Clare Humberstone, lektorky z Children's Involvement týmu města Sheffield.

IV. Informace pro průvodce dítěte

Průvodce dítěte připravuje dítě na *setkání*. Pomocí hravých technik *bedny* zjišťuje jeho názor, aktivně se o dítě zajímá. *Bedna* umožňuje průvodci navázat s dítětem důvěrný, vřelý vztah, neboť umožňuje dítěti komunikovat jemu přirozeným způsobem – prostřednictvím hry. Průvodce dítěte respektuje a podporuje ho ve sdělování informací, které jsou pro *setkání* zásadní. Průvodce dítěte netlačí do toho, aby sdělovalo informace, které jsou důležité pro dospělé, ale podporuje dítě při procesu, kdy dospělí nahlíží do vnitřního světa dítěte, a mají tak příležitost vidět a slyšet, co je pro něj důležité teď a tady.

Příprava dítěte

Průvodce pomáhá dítěti hovořit o často bolestivých tématech. I z těchto důvodů je příprava dítěte zásadní.

Z praxe vyplývá, že je nutné mít na dítě **čas** – nelze rozpracovanou práci utnout z toho důvodu, že máme další schůzku! Při práci průvodce je potřeba počítat s časovou rezervou, neboť jsou děti, které otevřeně hovoří od začátku, ale jsou i děti, které nejprve potřebují pracovníka „otestovat“, zda mu mohou informace o svém vnitřním světě sdělit. Protože průvodce často přichází za dítětem, které nezná, je nutné s tímto faktorem pracovat již v plánování spolupráce s rodinou a dítětem.

Průvodce přichází za dítětem do jeho přirozeného prostředí, či dítě přichází na pracoviště průvodce. V úvodu setkání je zásadní dítěti **podrobně sdělit informace**, proč přicházíme, co nás čeká, čemu se budeme společně věnovat. Z praxe vyplývá, že ujištění dítěte, že celý proces je v jeho rukách, pomáhá navazovat důvěru k průvodci.

Následně se vždy vyplatí věnovat dítěti čas povídáním o běžných věcech – jak se mu daří, jaký mělo den, atd. K **navázání komunikace** výborně slouží prostor, ve kterém se s dítětem nacházíme – dítě nás může provést doma, ukázat nám své oblíbené hračky, místo, kde spí, kde jí; nebo můžeme využít prostor kanceláře a naopak ukázat dítěti, jak to u nás vypadá. Ideální je, když má pracovník o dítěti nějaké informace či s ním již pracuje – ví, co dítě zajímá a co ho baví. Má-li se průvodce setkat s dítětem poprvé, věnuje čas ke zjišťování těchto informací od jeho blízkých osob, příp. i od pracovníka OSPOD, pokud má

z minulosti zkušenost s navazováním vztahu s dítětem. S těmito informacemi pak průvodce snadněji naváže s dítětem komunikaci přes věci, které má dítě rádo, např. pokud dítě fandí fotbalovému klubu Viktorka, můžeme začít rozhovor o posledním zápase, pracovat s technikami s motivem fotbalu, atd. Pokud má dítě pocit, že se o něj zajímáme, máme pak mnohem větší šanci, že se nám již při první návštěvě podaří dobře navázat komunikaci. Tato metoda je jedinečná v tom, že nám umožňuje komunikovat i s dítětem, které nás nezná, a během krátké doby si s ním vytvořit důvěrný vztah, protože v bezpečném prostředí vytváříme pro dítě prostor, kde může sdělit svá přání a svůj názor a je mu aktivně nasloucháno. Pracovník při práci s technikami *bedny* musí o dítě projevovat zájem a dále rozvíjet rozhovor.

Během přípravy na *setkání* průvodce podporuje dítě ve sdílení informací hravou formou prostřednictvím technik z *bedny*. Cílem není použít všechny techniky, ale cíleně pracovat s jednou či dvěma, v případě potřeby je lepší se s dítětem setkat víckrát. S *bednou* je možné pracovat i v rámci sociálních šetření, kdy zjišťujeme názor dítěte a jeho přání pro potřeby další práce s rodinou a s dítětem. I zde platí stejné pravidlo výběru technik dle toho, co chceme u dítěte zmapovat. Během zjišťování názoru dítěte na danou situaci je dobré na něj reagovat slovy typu „Aha“, „Hmm“, „To je zajímavé“, a dále rozvíjet rozhovor otázkami typu „Co by kdo potřeboval?“, „Co by kdo měl udělat?“, „Co si kdo o situaci myslí?“, atd.

V rámci přípravy vyplňuje průvodce s dítětem *knížku*, kam společně zapisují informace, které na *setkání* zazní. V *knížce* je prostor pro to, aby si dítě vybralo hudbu, která bude při *setkání* hrát, vybírá občerstvení pro sebe a pro ostatní účastníky. Zároveň je zde prostor pro to, aby si řeklo, zda chce mít na *setkání* někoho blízkého – kamaráda, sourozence, atd. Pokud dítě řekne, že na *setkání* chce mít blízkou osobu, z praxe se ukazuje, že je lepší, pokud jeho přípravu zajišťuje také průvodce, přestože všechny ostatní účastníky běžně zajišťuje facilitátor. Průvodce s blízkou osobou a s dítětem mapuje, jak velká jeho role bude – zda se bude účastnit celého *setkání*, nakolik se bude účastnit rozhodování a nakolik bude při *setkání* aktivní. Průvodce s dítětem mluví také o místě, kde se má *setkání* konat, o tom, jakou má dítě představu, jaký prostor by upřednostnilo. *Setkání* nakonec může proběhnout jinde, proto průvodce nic neslibuje, účelem je dát dítěti možnost říct svůj názor. Dobrou praxí je, zjistit si, zda svolavatel souhlasí s realizací *setkání* v podstatě

kdekoli (kancelář, místo bydliště rodiny, aj.). Průvodce v rozhovoru s dítětem pak rovnou buď potvrzuje přání dítěte, nebo připravuje dítě na to, že *setkání* proběhne jinde a vypráví mu o tom, jak to tam vypadá, na co se může těšit a zbavuje tak dítě obavy z neznámého nebo méně známého prostředí.

V rámci práce s *knížkou* hovoří průvodce s dítětem o tom, co hezkého o něm účastníci setkání sdělili (tyto informace zjišťuje facilitátor *setkání* – viz níže). Ukázalo se jako vhodné dát dítěti vybrat, s kterými výroky souhlasí, a ty necháme na *setkání* zaznít. Toto nastavení podporuje v dítěti pocit, že má situaci ve svých rukou a zároveň snižuje riziko toho, že traumatizované dítě neunes „tíhu“ pochval a během *setkání* se zavře v komunikaci.

SLOVNÍČEK POJMŮ

Knížka

Je součástí každé *bedny*. Jsou v ní obsažené všechny oblasti, kterým se účastníci na *setkání* věnují (např. co na dítěti obdivuji, co funguje a co nefunguje, co je potřeba ještě říct, atd.). Dítě s *knížkou* pracuje během přípravy, kdy se s pomocí průvodce vyjadřuje k jednotlivým oblastem, zamýšlí se nad nimi. Také ji využívá během samotného *setkání*, kdy s její pomocí sděluje svůj názor a svá přání. *Knížka* slouží i průvodci v případě, kdy dítě není schopné sdělit svůj názor během *setkání*.

Role průvodce

- Připravuje dítě na *setkání* a provází ho během něj
- Zajišťuje nákup občerstvení
- Zajišťuje hudbu dle výběru dítěte
- Během celého procesu komunikuje s facilitátorem
- Podporuje dítě ve sdělování názoru a přání během *setkání*

Přehled komunikačních technik na zjišťování názoru dítěte a jeho prožívání v různých situacích

- **Emoční kostka:** Má na stěnách vyobrazené různé emoce, které jsou pro děti snadno čitelné. Tuto techniku lze využít v případech, kdy potřebujeme

zhodnotit nějakou situaci, kdy potřebujeme zjistit, jak se dítě cítí v určité situaci. Dítě může házet kostkou a popisovat, kdy zobrazené emoce cítí, nebo si může s pracovníkem kostku prohlížet a mluvit o emocích.

Příklad z praxe: S Monikou a její pěstounskou rodinou jsme řešili její kontakt s matkou. Po třech setkáních jsme provedli evaluaci – Monika házela kostkou a popisovala, kdy se cítila podle vyobrazených emocí – šťastně, smutně... Monika měla díky této technice možnost popsat své emoce, popisovala situace, které je potřeba zlepšit a kdy kontakty fungují.

- **Matrjošky:** Každá z panenek zobrazuje různou emoci – radost, smutek, překvapení, vztek a zmatek. Výhodou matrjošek je to, že do nich může dítě popis situace „schovat“ a tím je to pro něj bezpečnější. Může tedy problematickou situaci otevřít a následně znovu „zavřít do šuplíku“. Technika umožňuje dítěti v bezpečí hovořit o náročných situacích.

Příklad z praxe: Maruška (13 let) měla za sebou náročné přechody z péče rodičů do zařízení a následně do dlouhodobé pěstounské péče. Pracovnice s ní prostřednictvím Matrjošek hodnotila, jak se cítila během přechodů – např. kdy pro ni situace byla nesrozumitelná. Pracovnice vyzvala dívku, aby na jednotlivé papírky napsala, kdy jaké pocity prožívala a schovala je do matrjošek. Pracovnice se s Maruškou domluvila, že bude také psát na lístečky svoje nápady. Maruška s pracovnící potom společně do Matrjošky nahlédly a pracovaly s tím, co Maruška napsala. Pracovnice pomáhala Marušce o situacích více přemýšlet, pátrat po tom, co by jí příště pomohlo, co by chtěla zkusit jinak, apod. Po skončení práce lísteček zase do Matrjošky vrátily. Maruška souhlasila s tím, že lístečky zůstanou u pracovnice, je možné se k nim vrátit, něco připsat.

- **Puzzle:** Prázdné dílky puzzle jsou velmi variabilní. Dají se použít při zjišťování toho, jaké má dítě informace o situaci, která v jeho rodině nastala nebo nastane. Díky dílkům puzzle se s dítětem dá hovořit o jeho představě o budoucnosti, nebo o jeho porozumění určité situaci, která se již stala. Technika Puzzle je výjimečná v tom, že se dá s představou dítěte dále pracovat a společně „obrázek z puzzle“ doplnit o chybějící dílky, v jiném případě lze dílky

přeskládat do jiného pořadí dle přání dítěte (zjišťujeme ideální představu dítěte), nebo přeskládat dílky tak, jak se určitá situace plánuje řešit (ideální představa dítěte nemůže být naplněna, pracujeme s tím, že dítě připravujeme na konkrétní řešení, dáváme mu pocit kontroly – věci se nedějí jen tak).

Příklad z praxe: Honza (15 let) žije od malička v pěstounské péči. Během dospívání měl velkou potřebu zjistit informace o své biologické rodině. Pěstounka nevěděla, jak s Honzou o rodině hovořit, tak požádala pracovníci OSPOD o pomoc. Ta využila techniku Puzzle pro zjištění, co Honza o své biologické rodině ví – podporovala Honzu v tom, aby na prázdné dílky zelené barvy napsal informace, které ví, a na dílky červené barvy ty, které by se chtěl dozvědět. Společně poté během konzultací pátrali po informacích z červených dílků a utvářeli tak ucelený obraz o jeho biologické rodině.

- **Postavičky Igráček:** Postavičky využijeme při situacích, kdy potřebujeme zobrazit konkrétní osobu, nebo když hovoříme o důležitých osobách v životě dítěte.

Příklad z praxe: Rodiče Jany (10 let) procházeli těžkým rozvodem a nedařilo se jim společně komunikovat. Otec matku v průběhu rozvodu psychicky týral a Jana se s ním nechtěla vídat. Pracovnice potřebovala s Janou zmapovat, jak se vztahuje k rodičům. K tomu použila pracovní list Opuštěný ostrov a členy rodiny představovaly postavičky Igráček. Pracovnice popsala Janě ostrovy na pracovním listě. Hovořila s ní o prvním ostrově, který je bohatý, je na něm loďka, kterou může navštěvovat okolní ostrovy. Další ostrov je sice chudší, nemá loďku, ale je zde palma, pod kterou se může schovat. Třetí ostrov je nebezpečný, není na něm stín, kolem krouží žraloci. Jana následně umisťovala postavičky na jednotlivé ostrovy a společně hovořily o tom, proč je postavička na tom konkrétním ostrově, jak se tam cítí, atd. Následně se pracovnice Jany ptala, zda by si přála, aby se některé postavičky mohly v budoucnu přesunout na jiný ostrov a společně hovořily o tom, co by jim pomohlo se na něj dostat.

- **Strašpytlíček a příšerky strachu:** Příšerky strachu využíváme tehdy, pokud potřebujeme od dítěte zjistit, z čeho má obavu, co v něm vyvolává strach.

Strašpytlíček je jeden ze způsobů, jak můžeme s dítětem o těchto věcech mluvit. Zároveň pomáhá dítěti pochopit, proč se dané věci bojí a dát jí reálné proporce.

Příklad z praxe: Kamil (7 let) žije po rozvodu rodičů u matky, s otcem se vídá o víkendech a přespává u něj. Kamil má oba rodiče velmi rád. Kamil zničehonic začal odmítat u otce spát, nesděloval důvod, při předávání otci Kamil projevoval úzkost a hodně plakal. Pracovnice OSPOD navrhla svolání setkání. Pracovnice, která Kamila provázela, pro mapování situace využila strašpytlíček. Společně s Kamilem vložili příšerky strachu do pytlíčku, prohlíželi si ho, drželi ho v rukách, předávali si ho, přičemž pracovnice Kamilovi vyprávěla o strachu jako takovém, mluvila s ním o tom, že každý se někdy bojí a je dobré vědět, co v nás vyvolává strach, protože se potom cítíme lépe. Následně oslovila Kamila a ptala se, zda se chce do pytlíku podívat, zda chce své obavy prozkoumat. Kamil vytáhl příšerku z pytlíku. Pracovnice pomáhala Kamilovi mluvit o tom, co je to za příšerku a zjišťovala, z čeho má Kamil obavy. Kamil vyprávěl, že se bojí pavouků, jednou viděl u táty jednoho na stěně, když usínal, volal na tátu a ten mu řekl, ať si nevymýšlí. Kamil mluvil o tom, že hodně křičel a vyváděl a táta mu řekl, že jestli nepřestane, nebude k němu moct chodit. Pracovnice měla možnost s Kamilem o situaci mluvit a zjistit, co by Kamil teď potřeboval. Potom se Kamila zeptala, čeho se asi ta jeho příšerka bojí, jaké legrační oblečení by jí chtěl obléct a jaké legrační jméno bychom jí mohli dát. Po skončení práce vrátili společně příšerky strachu zpět do Strašpytlíčku a pevně ho uvázali, aby na Kamila příšerka nemohla a on byl v bezpečí.

- **Prstoví maňásci:** Prstové maňásky využijeme především s malými dětmi, pokud s nimi mluvíme o jejich rodině. Dítě nepopisuje člena rodiny přímo, ale prostřednictvím postavičky. Zároveň můžeme maňásky použít při přehrávání scének, když potřebujeme zjistit, co se v rodině děje během dne, nebo v jednotlivých denních dobách, např. jak to v rodině vypadá ráno před odchodem do školky, po příchodu ze školy, večer před usnutím apod.

Příklad z praxe: S Tomáškem (9 let) jsme hovořili o jeho rodině. V první části si Tomáš určil, který maňásek představuje jednotlivé členy rodiny, např. děda byl

jako král, a hovořil o tom, jaké má král vlastnosti, jak vypadá, jak se chová, co dělá krále králem. Pracovnice následně Tomáše vyzvala, aby si společně zahráli divadlo – pro myšku, která se přišla podívat, jak to u Tomáše vypadá večer, když má jít spát. Tomáš byl pracovnící povzbuzován do hry, nechala se instruovat, koho má hrát a co má dělat.

- **Kouzelná hůlka:** Kouzelná hůlka slouží k zjišťování přání dítěte. S dítětem si hrajeme na to, co bychom si kouzelnou hůlkou přičarovali, co bychom si přáli jinak, co bychom odčarovali, atd. Díky tomu se můžeme o přáních dítěte hodně dozvědět. Zároveň můžeme zjištěné informace dále využít při reflexi přání dítěte a zohlednit je v dalším postupu.

Příklad z praxe: Kačenka (8 let) vyrůstala od 2 let v pěstounské péči bez kontaktu s rodiči. V šesti letech kontaktoval pěstouny otec s tím, že se chce s Kačenkou vidět. Na přání otce se začali vídat, kontakty byly velmi konfliktní, otec na pěstounku často útočil, často se před Kačenkou hádali. Pracovnice se s Kačenkou zaměřila na to, co by chtěla na kontaktech změnit, Kačenka s kouzelnou hůlkou měnila situace, které jí nevyhovovaly. Pracovnice měla možnost vidět ideální představu kontaktu podle Kačenky a s jejími přáními dále pracovat.

- **Emotikony:** Některé děti mají potíže s pojmenováním vlastních emocí. Různé obrázky emotikon mohou dítěti pomoci vyjádřit, jak se v určitých situacích cítí, popsat své pocity v průběhu nějaké činnosti či situace.

Příklad z praxe: Dan (11 let) byl poprvé na víkend u matky. Pracovnice s ním mapovala, jak se cítil během příchodu k matce, během pobytu i během návratu. Vytvořila s Danem emoční osu, kam Dan lepil emotikony a popisoval, jak se v dané situaci cítil a jak se jeho pocity měnily a proč. Pracovnice tak mohla nahlédnout do prožívání Dana, zjistit, co mu pomohlo překonat negativní pocity a co ho naopak rozladilo.

- **Magnetické rybky a kačenky:** Magnetická rybářská sada se nejčastěji využívá k tomu, abychom předem označili jednotlivé rybky štítkem s otázkou, na kterou

má dítě odpovědět (otázky pokládáme dle situace, kterou v rodině řešíme). Tato technika je velmi variabilní, je zde mnoho dalších možností, které se odvíjí od kreativity pracovníka.

Příklad z praxe: Rybky jsme před příchodem Pavlínky (7 let) umístili na modrý papír (do rybníčku). Pavlína pak magnetickým prutem lovila rybky a reagovala na otázky. Pracovnice se podařilo s Pavlínou rozvinout rozhovor, nechala Pavlíně prut v ruce, protože si s ním mohla hrát a nesoustředila se pouze na mluvené slovo, což jí pomohlo odbourat napětí.

Techniku lze také využít k tomu, aby sama Pavlína označila rybky otázkou, kterou by chtěla někomu položit.

- **Terč:** Tuto techniku nejčastěji využíváme jako tzv. ekomapu, kdy mapujeme sociální okolí dítěte a jeho zdroje a podporu.

Příklad z praxe: Karolína (10 let) umístila postavičku Igráčka (lze využít i ohebné panenky, zvířata, nebo jakékoli věci, které jsou zrovna k dispozici), která symbolizovala ji samotnou, do středu terče. Další postavy, ke kterým má vztah, umístila do prostoru terče dle toho, jak blízký tento vztah je. Rozhovor s Karolínou pracovnice dále rozvíjela – ptala se na to, co si která postava myslí, co si přeje, o čem přemýšlí.

- **Strom:** Tato technika je velmi variabilní a slouží především k zjištění toho, jak se dítě má, co prožívá, co si přeje a z čeho má strach. S dítětem namalujeme strom, se kterým dále pracujeme, je dobré mít k dispozici pastelky, fixy, igráčky, nebo jiné postavy, emotikony, lepidlo, nůžky.

Příklad z praxe: Z pozorování a rozhovorů v rodině Novákových vzniklo podezření, že František (13 let) je ze strany rodičů neadekvátně fyzicky trestán a jsou na něho kladeny ze strany matky nepřiměřené nároky na úkor vytváření zdravé vztahové vazby. Pracovník využil techniku pro zmapování toho, jak František vnímá rodičovské postavy, jak se aktuálně cítí, co ho těší, co ho trápí, co by potřeboval. Pracovník namaloval za přítomnosti Františka velký strom (na flipchartový papír), vyprávěl mu, že tohle je strom rodiny, kde žije ptačí rodina, každý z ptáčků má své oblíbené místo v koruně stromů, někomu je dobře ve

svém hnízdě a někdo je rád společně s ostatními. Pracovník zadal techniku: „Františku, představ si, že tohle je váš strom rodiny. Namaluj, kdo má kde svoje hnízdo“. František nakreslil členy rodiny. Poté dal pracovník Františkovi pracovní list s emotikonami a zadal: „A teď zjistíme, jak se každý na svém místě – ve svém hnízdě má. Vyber, vystříhni a nalep ke každému, jednoho nebo více smajlíků“. František je povzbuzován ke sdílení nalepených smajlíků. Poté může pracovník pokračovat v mapování: „Františku, jak to vypadá, když je u vás ve stromě dobrý den? Jakkoli to znázorni na pravou stranu papíru (namaluj nebo napiš“. Po tom, co pracovník dokončí práci, pracovník zadá: „A jak to vypadá, když je u vás na stromě špatný den? A tentokrát to znázorni na levou stranu papíru“. Pracovník projevuje zájem a podporuje Františka ke sdílení dobrých a špatných situací. Pracovník pokračuje: „Co si myslíš, že by se mělo stát na vašem stromě, aby se špatné dny změnily v dobré dny? Co by kdo potřeboval? Co by měl kdo udělat? Jak by to vypadalo?“.

- **Autíčko:** Autíčko využijeme především v případě, kdy s dítětem hovoříme o nějaké cestě, která ho čeká nebo kterou má již za sebou. Můžeme s ním plánovat přechod či mapovat jeho historii, co na své cestě životem dosud zažilo. *Příklad z praxe: Pracovnice OSPOD potřebovala zmapovat blízké osoby Michala (9 let). Využila k tomu techniku s autíčkem – společně s Michalem namalovali na velké flipchartové papíry silnici, Michal nakreslil domeček, ze kterého jede s autíčkem na výlet. Pracovnice s ním hovořila o tom, že teď pojede s autíčkem na výlet a že si může vymyslet nějaké úžasné místo, kam pojede. Dále si s ním povídala o tom, že je hezké, když se o tato místa můžeme podělit s někým, koho máme rádi. Michal postupně na silnici lepil obrázky domečků, školy či míst, která na své cestě minul, a postupně do auta nabíral své blízké osoby, se kterými jel na své úžasné místo. Pracovnice si s Michalem povídala o tom, proč jsou ti lidé pro Michala důležití, společně si o nich povídali. Pracovnice tak měla možnost dozvědět se více informací o lidech z Michalova života.*
- **Komunikační loutka:** Komunikační loutkou může být jakýkoliv maňásek či plyšová hračka. Užitečná jsou zvířata s velkýma ušima (myš, medvěd, aj.), lze

u nich využít jejich dobrou schopnost naslouchat tajným přáním i trápením. Loutka pomáhá dítěti mluvit o náročných tématech. Dítě nemluví o sobě, ale popisuje svou situaci prostřednictvím loutky. Díky komunikační loutce nemusí dítě udržovat s pracovníkem oční kontakt, může mluvit k hračce, což pro něj může být jednodušší a v dané situaci bezpečnější.

Příklad z praxe: Komunikační loutku můžeme využít jako našeho kamaráda, který s námi za dítětem přijel, aby nám s ním pomohl komunikovat. Lucinka (5 let) žije s rodiči, kteří se často hádají, hrozí rozvod manželství. Lucinka je vystavena konfliktům dospělých, často slyší jejich hádky a po večerech pláče. Pracovnice přivezla s sebou svojí kamarádku myšku Amálku, která je její pomocnice a pozná, když se někdo trápí. Lucinka během rozhovorů o svých trápeních nemluvila, proto pracovnice využila maňásku, který ji „jako“ šeptal do ucha, že Lucinku něco trápí. Pracovnice „naslouchala“ tomu, co myška Amálka o Lucince šeptá a následně Lucince řekla, že jí to myška Amálka řekla, že se hodně trápí a že po večerech pláče. Lucinka se následně rozhovořila za pomoci myšky o své situaci.

- **Mačkácí míček:** Tato hračka slouží hlavně ke zklidnění dítěte, k zmírnění nervozity a snížení motorického neklidu. Míček má gumový pružný povrch. Zapojení rukou (mačkání, tahání) obvykle dítě celkově zklidní.

Příklad z praxe: Klára (15) začala mít větší výchovné problémy ve škole i doma, rodiče této změně nerozuměli a domluvili se s pracovníkem, aby s Klárou promluvil. Pracovník dal při rozhovoru Kláře do ruky mačkácí míček. Klára velmi dobře spolupracovala, z pozorování bylo patrné, že je pro Kláru náročné mluvit o svých pocitech, míček celou dobu držela v ruce, mačkala ho, natahovala, až praskl a vysypal se z něho písek. Pracovník a Klára se tomu zasmáli, i to přispělo k uvolnění atmosféry a k dalšímu zklidnění Kláry.

- **Dětský telefon:** Dětský telefon slouží primárně k tomu, aby jeho prostřednictvím dítě svěřilo své trápení třetí osobě, někomu, komu volá. Některé děti mají problém odpovědět na otázky přímo, a právě dětský telefon nám může pomoci komunikovat o těžké situaci v životě dítěte, protože „jako“

telefonuje s člověkem, kterému věří a kterému může svěřit svá trápení. Zároveň je možné, aby dítě telefonovalo např. z dětského domečku, z druhého koutu pokoje, atd., aby nebylo v přímém (očním) kontaktu s pracovníkem. Také můžeme použít telefon k přehrání situace, kdy nám dítě může předvést, jak komunikuje s určitou osobou nebo jak by rozhovor s tím člověkem vypadal.

Příklad z praxe: Rodiče Martina (5 let) se rozvádějí. Vzhledem k věku je pro Martina těžké tuto situaci pochopit a dát najevo své potřeby. Klíčová pracovníce využila dětský telefon jako linku pro dětská přání. Hovořila s Martinem o tom, že může do telefonu sdělit vše, co ho trápí, může říct, co by si přál, aby se stalo, co by mu pomohlo v dané situaci. Hovořila s ním také o tom, že se nemusí všechna přání splnit, ale někdy je dobré se o svá přání s někým podělit, protože aby se mohla vyplnit, musí zaznít nahlas.

- **Modelína:** Modelína umožňuje dítěti uvolnit se na začátku rozhovoru, slouží k uvolnění atmosféry. Dítě vyrábí na základě našeho zadání či podle vlastní fantazie. Dobře funguje, pokud dítě z modelíny tvoří své blízké osoby, které následně použijeme v dalších technikách (např. Terč, Strom, při práci s pracovními listy – viz níže).
- **Výtvarné techniky:** Možnosti použití výtvarného materiálu je prakticky neomezené a závisí na kreativitě pracovníka. Výtvarné práce pomáhají dítěti vyjádřit svůj názor během činnosti, která ho baví, která je hravá. Zároveň pomáhá dítěti se uvolnit a podporuje ho v rozhovoru o náročných tématech. Výtvarné techniky se využívají také při práci na pracovních listech.

Příklady pracovních listů

- Dokonalý den
- Emoce
- Fotbal
- Hra s emocemi
- Kouzlení
- Mapa vzteku
- Můj báječný sen
- Můj den
- Návštěva v nemocnici
- Nebe peklo ráj
- O mně
- Obrázek mého nejlepšího dne
- Opuštěný ostrov
- Pěstování pocitů štěstí
- Pocity
- Proč?
- Pustý ostrov
- Puzzle
- Risk
- Silnice
- Tajná skříňka
- Tajný počítač
- Televize
- Vyprávění o sobě
- Zapomeň na obavy
- Legrační obličej z tácků
- Obrysy postav
- Jednostránkové profily

Pracovní listy je možné stáhnout na webových stránkách organizace:

<http://www.latusprorodinu.cz/ke-stazeni2/komunikacni-bedna/>

Shrnutí práce s dítětem

- Důležitá je příprava – před samotným *setkáním* je potřeba promyslet, co chceme zjistit, a dle toho vyhodnotit, která technika je pro danou situaci nejlepší.
- Na přípravu dítěte potřebujeme mít dostatek času. Je lepší počítat s časovou rezervou.
- Průvodce přichází za dítětem s předem připravenými technikami z *bedny*. Na přípravu je dobré mít přichystány cca 3 techniky, plus 1-2 záložní pro případ, kdyby některá dítě nezaujala. Z praxe vyplývá, že se nevyplácí pracovat s celou

bednou, protože je dítě množstvím hraček rozptylováno, a je náročné zaměřit jeho pozornost pouze na námi vybrané techniky.

- Sdílení s dítětem (na profesionální úrovni) napomáhá komunikaci a dává dítěti signál, že je součástí oboustranného vztahu, není pouze tím, od koho se informace zjišťují. To znamená, že je vhodné, abychom např. současně s dítětem byli zapojeni do hry, kterou jemu zadáváme. Někdy dítě potřebuje podporu a naši aktivitu ještě dříve, např. vidíme, že neví, jak začít, nebo vnímáme, že je ve stresu. Potom je vhodné říct například: „*Víš co, mám nápad, já to zkusím jako první, jsi pro?*“ Uděláme malou část (něco namalujeme, vymodelujeme, nebo první hodíme emoční kostkou, apod.) a následně o tom s dítětem komunikujeme. Při práci na pracovních listech se doporučuje pracovat na stejném listě jako dítě, protože se tím podpoří důvěra mezi dítětem a dospělou osobou. Toto nastavení vykazuje větší efektivnost než pouhé zadání techniky dítěti a následné vybrání pracovního listu.

„Pojď do mého světa a zeptej se mě na mé úrovni.“³

³ Zdroj: „**Přímá práce s dětmi v sociálně – právní ochraně dětí**“, 11. - 13. 3. 2014, lektorky: Clare Holdsworth a Clare Humberstone, lektorky z Children's Involvement týmu města Sheffield.

V. Informace pro facilitátory

Facilitátor je zásadní osoba v celém procesu přípravy a průběhu *setkání*. Zajišťuje přípravu všech účastníků kromě dítěte (příp. blízké osoby dítěte, kterou si dítě zve jako podporu, např. kamaráda), provází *setkáním*, dbá na dodržování předem stanovených pravidel, hlídá čas a strukturu. Zároveň do *setkání* přináší energii a motivuje všechny účastníky k aktivitě.

Facilitátor pracuje ve spolupráci se svolavatelem *setkání*, kterému pomáhá s formulací cíle, společně se zamýšlí nad ochrannými a rizikovými faktory, nad počtem účastníků a celkově nad vhodností zvolené metody pro danou rodinu. S průvodcem dítěte tvoří tým, který se společně podílí na příjemné atmosféře během *setkání*, a který zajišťuje pro dítě bezpečí.

Z praxe vyplývá, že facilitátor *setkání* musí ovládat základy facilitování případových konferencí – tato dovednost se během pilotního projektu ukázala jako zásadní. Dále se ukázalo, že v ideálním případě by to měl být člověk, který není v případě rodiny angažovaný, tzn. ani klíčový pracovník, ani např. terapeut rodiny.

Role facilitátora

- Komunikuje se svolavatelem o vhodnosti *setkání* pro danou rodinu, podporuje při definování cíle a charakteru *setkání*
- Zajišťuje přípravu všech účastníků kromě dítěte
- Připravuje prostředí
- Provází *setkáním*, řídí ho, pořizuje z něj zápis a rozesílá ho všem účastníkům včetně dítěte

Příprava účastníků setkání

Facilitátor zajišťuje přípravu dospělých účastníků *setkání* – rodičů, prarodičů, příbuzných, učitelů, pracovníků OSPOD a dalších. Je potřeba komunikovat se všemi účastníky *setkání*, zmapovat možná rizika, se kterými je potřeba během *setkání* pracovat

(např. komplikovaný vztah rodičů). Facilitátor rodině sděluje, že se společně setkají proto, aby zjistili, co je pro jejich dítě aktuálně důležité s ohledem na stanovený cíl; aby se společně s dítětem podívali na to, v čem potřebuje podpořit, co se aktuálně nedaří. Neslibuje, co vše společně upracují, ale směřuje je k pochopení toho, že během *setkání* zjistí názor dítěte na řešenou situaci, který je často s ohledem na aktuální rozpoložení rodičů či pečujících osob opomíjen.

Základem přípravy účastníků *setkání* je to, že od nich facilitátor zjišťuje, co na dítěti obdivují, v čem je skvělé, co se mu daří. Snaží se je vést k tomu, aby se nezaměřovali na výkonové pochvaly typu „dobře hraje fotbal“, „je dobrý ve škole“, ale motivuje je v naladění se na dítě, jeho osobu jako takovou. Účastníci často sdělují výroky typu „líbí se mi, jak se směje“, „je s ní legrace“, „je odvážný a čestný“, atd. Facilitátor takto podporuje účastníky ve vnímání dítěte. Zároveň je tím motivuje v naladění se na dítě, čímž se zmenšuje riziko, že se na *setkání* budou řešit věci, které dětským uším nepřísluší. Z praxe vyplynulo, že dodržení této struktury přípravy zvyšuje efektivitu metody, naopak podrobné rozebírání problémových situací, které jsou důvodem svolání *setkání*, vedou k tomu, že se účastníci naladí na problém, nikoliv na dítě. Ukázalo se, že toto naladění na problém přináší riziko, že se průběh *setkání* výrazně změní a tím se ohrozí naplnění jeho účelu.

Příprava prostoru

Výběr místa je různorodý – *setkání* se může konat v pokojíčku dítěte, v herně neziskové organizace, v pracovně na úřadu, atd. Místo vybíráme s ohledem na možnosti rodiny a na aktuální situaci dítěte (např. pokud víme, že je dítě traumatizováno častými návštěvami na OSPOD, zvolíme místo, kde se dítě bude cítit více v bezpečí). Úkolem facilitátora je připravit prostor, ve kterém se bude *setkání* konat. V ideálním případě ho připravuje společně s dítětem před samotným *setkáním* - společně připraví občerstvení, nalepí flipové papíry na zeď, vymyslí, kdo kde bude sedět. V praxi se ukázalo, že je dobré označit místo, kde bude sedět dítě, např. ho vyzdobit jako trůn či vyrobit s dítětem během přípravy jmenovky. Zároveň je vhodné podpořit neformálnost setkání tím, že občerstvení umístíme před účastníky, aby mohli jíst během celého *setkání*.

Průběh setkání

Průběh *setkání* je konkrétně stanoven, je nutné jeho strukturu striktně dodržovat, neboť průvodce dítěti sděluje, co přesně se bude na *setkání* dít a odchýlení může v dítěti vzbudit pocit nedůvěry a ztráty kontroly nad situací (pozn. podrobnosti o průběhu setkání jsou facilitátorům a průvodcům předávány na dvoudenním zážitkovém workshopu).

V úvodu facilitátor vítá účastníky *setkání*, všechny oceňuje a společně s dítětem sděluje, co bude následovat. Facilitátor mluví o pravidlech *setkání*, např. stanovuje, co nebude řešeno před dítětem, že se účastníci vyvarují hádek, apod. dle potřeb dané situace. Facilitátor následně představuje jednotlivé flipové papíry, sděluje, kam se budou psát jaká témata, např. s ohledem na stanovený cíl vysvětluje flip s nápisy „*Co funguje a co nefunguje*“ opisem: „*Zde se budou psát věci, které se podle vás daří Míše ve škole, které byste chtěli zachovat; sem věci, které se naopak ve škole nedaří, které byste chtěli změnit*“. Doptává se, zda všichni rozumí zadání jednotlivých témat.

V průběhu *setkání* facilitátor motivuje účastníky k aktivitě a podporuje je při zapisování na flipy. Dohlíží na dodržování předem stanovených pravidel a vždy upozorňuje účastníka, pokud svým chováním pravidla porušuje.

V praxi se ukázalo, že se může v průběhu *setkání* objevit téma, o kterém se během přípravy nehovořilo. Pokud facilitátor společně s průvodcem dítěte či klíčovým pracovníkem v tu chvíli vyhodnotí, že je to téma rizikové a účastníci na něj nejsou připraveni (např. otevření tématu o odchodu matky od rodiny, pokud je cílem *setkání* podpora vztahu dítěte s pěstounkou), je úkolem facilitátora dítě a ostatní účastníky pochválit a ocenit za otevřenost, důvěru a odvahu a domluvit se společně na dalším *setkání*, kdy se o tomto tématu bude hovořit a kde se na něm začne pracovat.

Práce s časem

Z praxe se ukazuje, že *setkání* v průměru trvá 120 minut, přestože autoři metody doporučují 90 minut. Při plánování *setkání* je proto nutné počítat s větší časovou rezervou a předem informovat účastníky o jeho délce. V rámci úspory času je účinné, pokud facilitátor po domluvě s účastníky slučuje podobná témata (např. spojí více výroků

o kontaktu dítěte s rodičem či výroky týkající se samostatnosti dítěte, apod.). Dále pomáhá, pokud se facilitátor předem domluví s průvodcem dítěte, aby na flipy informace doplňoval a upřesňoval, ale neopakoval to, co ostatní již uvedli.

Specifické situace během setkání

V praxi nastaly situace, kdy bylo potřeba zorganizovat *setkání* s dítětem, které nemluví, je příliš malé. I v těchto případech je možné *setkání* za přítomnosti dítěte udělat, neboť jeho samotná přítomnost podporuje naladění účastníků. V této chvíli průvodce dítěte zastupuje hlas dítěte, zamýšlí se nad jeho potřebami z pozice odborníka na vývojovou psychologii.

V rámci přípravy dítěte se průvodce může setkat se situací, kdy dítě chce, aby se *setkání* účastnil někdo, s jehož přítomností ostatní účastníci nesouhlasí. V tomto případě je úkolem facilitátora během přípravy dospělých zmapovat rizika, která by s sebou přítomnost tohoto člověka přinesla, a pokusit se účastníky motivovat k souhlasu. K tomuto účelu dobře slouží poukázat na to, proč je daný člověk pro dítě důležitý a směřovat je k porozumění přání a potřeb dítěte s ohledem na jeho přítomnost na *setkání*. V případě, že účastníci nadále nesouhlasí, je potřeba, aby průvodce dítěti vysvětlil, proč není vhodné, aby se daná osoba *setkání* účastnila, a pokusit se nabídnout jiná možná řešení situace (např. daná osoba dítě doprovodí, ale nebude se *setkání* účastnit).

VI. Kazuistiky

Během roku 2015 bylo realizováno 24 *setkání*, během kterých děti mohly sdělit svůj názor, svá přání a své obavy. Níže přinášíme 3 příběhy, které mohou být inspirací, jak s metodami *bedna* a *setkání* pracovat, čemu věnovat pozornost a čeho se vyvarovat. Zároveň slouží jako příklady dobré praxe.

1. Příběh

Anna (13 let) bydlí se svou maminkou a bratrancem Zbyňkem, který v rodině žije pouze krátce. Zbyněk je v pěstounské péči, protože zemřela jeho babička, u které dříve bydlel. Děda se o něj sám starat nezvládal, proto si ho do pěstounské péče vzala teta (maminka Anny). Po nějaké době se v soužití Anny a Zbyňka objevily konflikty, neboť Zbyněk nerespektoval pravidla v nové rodině a Anna byla zvyklá na veškerou pozornost maminky. Anna někdy sdělovala, že by byla radši, kdyby s nimi Zbyněk nebydlel.

Klíčová pracovnice se domluvila s rodinou na svolání setkání s cílem zmapovat, jak se Anna v rodině má, co se daří a co se nedaří v soužití se Zbyňkem a jak Annu podpořit v tom, aby se v rodině cítila lépe.

Klíčová pracovnice Annu provázela přípravou a samotným *setkáním*. Příprava probíhala v rámci několika setkání, na začátku vždy pracovnice mapovala, s jakou aktuální náladou Anna přichází – Anna ji znázornila smajlíkem a popsala, jak se cítí. Pracovnice se dotazovala, proč se tak cítí a co se ten den podařilo. Dále společně pracovaly pomocí pracovních listů *Pěstování pocitů štěstí*, *Dobrá a špatná den* a dále společně mapovaly, jací jsou důležití lidé v životě Anny a co je pro Annu důležité teď a co do budoucna. Dle klíčové pracovnice brala Anna každé setkání velmi vážně, vždy se zajímala o to, které části se budou věnovat. Pracovnice Anně nabídla, zda chce ukázat doma, na čem pracují. Anna tuto možnost odmítla a chtěla, aby měla pracovnice pracovní listy schované u sebe. Pracovnice Annu oceňovala za přípravu, ochotu o tématu hovořit. Průběžně zjišťovala, zda je pro ni příprava příjemná, zda se cítí dobře a uvolněně. V rámci přípravy na setkání si pracovnice všimla, že je Anna pravděpodobně manipulována ze strany dospělých v určitých oblastech. Více proto Annu podporovala a hovořila s ní o důležitosti *setkání*.

V průběhu *setkání* Anna potřebovala velkou podporu od klíčové pracovnice rodiny, bylo pro ni obtížné své názory prezentovat před dospělými. Vzhledem k tomu, že se pracovníci podařilo během přípravy s Annou navázat důvěrný vztah, byla pro ni její přítomnost velmi důležitá.

Facilitátor během celého procesu intenzivně spolupracoval s průvodkyní dítěte, společně zvažovali, jak *setkání* udělat tak, aby bylo pro Annu co nejbezpečnější. Facilitátor vnímal jako náročné připravit účastníky setkání, protože nebyli ochotni věnovat přípravě dost času. Zde zafungovalo to, že se více času věnovalo přípravě dítěte a s účastníky se hovořilo pouze o aranžmá *setkání*, pravidlech a samotném průběhu. Zároveň s nimi mapoval, co na Anně obdivují. Během samotného *setkání* dle facilitátora na účastníky zapůsobila energie Anny, její nasazení a tvrdá práce tak, že je to motivovalo k aktivitě.

2. Příběh

Na pracovnice neziskové organizace se obrátila pracovnice OSPOD s žádostí o moderování případové konference. S facilitátorem se domluvili na zorganizování setkání. Facilitátor ani průvodkyně dítěte rodinu neznali, dříve se s nimi nesetkali. Cílem setkání bylo nastavit kontakt Dominika (6 let) s praprababičkou ze strany otce a s dědečkem ze strany otce. Dominik je v péči třetí osoby u praprarodičů ze strany matky. Matka aktuálně vychovává bratra Dominika - Filipa. Kontakt Dominika s matkou je pravidelný a probíhá v příjemné atmosféře, Dominik je na matku velmi vázaný. V průběhu spolupráce s rodinou si pracovnice OSPOD všimla, že Dominik začal odmítat kontakt s praprababičkou ze strany otce, při rozhovorech o ní se vždy rozplakal, nikdo neznal důvod, proč se s ní nechce vídat.

Příprava probíhala v pokojíčku Dominika, protože byl v minulosti stresovaný prostředím úřadu. Průvodkyně v úvodu setkání s Dominikem hovořila o tom, proč přichází, čemu se společně budou věnovat, popsala Dominikovi přesný průběh *setkání*. Zároveň Dominika ujistila v tom, že jí dospělí slíbili, že budou respektovat to, co si Dominik na setkání řekne – toto ujištění velmi podpořilo navázání Dominika na průvodkyni. Na začátku spolupráce se společně bavili o běžných věcech – o tom, jak se Dominik má, jak se těší na Vánoce, zda se bojí čertů, atd. Do přípravy průvodkyně zařadila hlavně kreativní

aktivity, neboť věděla, že Dominik rád kreslí. Společně mapovali blízké osoby v jeho životě, povídali si o tom, koho by vzal na nejkrásnější místo, o kterém ví jen on. Ve chvíli, kdy se otevřelo téma praprababičky ze strany otce, začal Dominik plakat, sděloval, že se s ní vídat nechce. Průvodkyně v tu chvíli respektovala jeho tempo, do rozhovoru o praprababičce ho nenutila. Průvodkyně využila v této chvíli komunikační loutku Myšku Amálku, představila ji Dominikovi a hovořila o ní jako o své kamarádce a velké pomocnici. Dominik si chvíli s loutkou hrál, hladil jí, ukazoval jí pokojíček – tato pauza pomohla Dominikovi v další části o praprababičce více mluvit. Průvodkyně se s Dominikem domluvila na tom, že se myška přijede podívat na jeho *setkání*, pokud s tím souhlasí.

Samotné *setkání* probíhalo v pokojíčku Dominika z důvodu zdravotního stavu osob pečujících. Facilitátor společně s Dominikem připravil prostředí a znovu mu sdělil, co se bude dít. Během setkání byl pro Dominika vytvořen prostor, ve kterém si maloval na flipový papír, aktivně se příliš do průběhu *setkání* nezapojoval, ale jeho přítomnost podpořila naladění ostatních účastníků. Během *setkání* účastníci často sklouzávali k obviňování druhých, měli tendenci si vyčítat situace z minulosti. S ohledem na bezpečí Dominika facilitátor tyto debaty utnul, znovu vracel účastníky do přítomnosti a zvědomoval jim důvod *setkání*.

3. Příběh

Magda (13 let) žije se svou tetou. V rámci spolupráce s rodinou se často objevuje téma vzájemné nedůvěry, netrpělivosti tety vůči projevům Magdy a časté hádky a křik. Magda často sděluje, že uteče z domu či odejde na internát. Na nabídku uspořádat *setkání* obě reagovali kladně, jsou motivované svou situací vyřešit, aby jim bylo společně dobře.

Příprava probíhala na místě, které si zvolila Magda – nejprve v cukrárně, poté u ní doma. Během přípravy hrála hudba, takže atmosféra byla velmi neformální. Průvodkyně využila pracovní listy *Pěstování pocitů štěstí*, *Dobrý a špatný den* a *Kouzelná hůlka*. Pracovní listy pomohly Magdě pojmenovat své potřeby a najít témata, která by měla na *setkání* být otevřena. Magda si přála, aby na setkání byla přítomna její kamarádka. Osvědčilo se nechat kamarádce na výběr, zda si přeje být připravována na *setkání* facilitátorkou, či průvodcem dítěte. Kamarádka si přála spolupracovat s průvodcem dítěte.

Respektování přání kamarádky podpořilo vzájemný důvěrný vztah mezi Magdou a průvodkyní. V rámci přípravy průvodkyně s Magdou hovořila o věcech, které na ní teta obdivuje. Magda v tomto okamžiku hovořila o tom, že by možná chtěla o tetě také říct něco hezkého, proto se na to společně s průvodkyní připravovala. Samotné rozhodnutí bylo necháno na Magdě.

Během přípravy se facilitátorce podařilo naladit tetu více na osobu Magdy, ještě více se zvýšila její motivace vztah s Magdou napravit. Samotné *setkání* díky tomu probíhalo v příjemné atmosféře. Magda se během setkání rozhodla, že o tetě sdělí také něco hezkého, co na ni obdivuje – tento moment, kdy obě měly možnost zažít společně strávený pozitivní čas, přispěl k zlepšení jejich vzájemného vztahu.

VII. Seznam vyškolených facilitátorů a průvodců dítěte

<i>Mgr. Julia Preclíková</i>	777 631 384	julia.preclikova@gmail.com
<i>Mgr. Jana Kocourková</i>	775 969 047	jana@latusprorodinu.cz
<i>Mgr. Tereza Chodlová</i>	606 686 352	tereza@latusprorodinu.cz
<i>Mgr. Jolana Matoušková</i>	606 029 997	joly@centrum.cz
<i>Mgr. Simona Techlová</i>	775 969 356	simona@latusprorodinu.cz
<i>Mgr. Jiřina Ullmanová</i>	731 125 429	jirina.ullmanova@diakonie.cz
<i>Mgr. Martina Gabrielová</i>	605 226 259	martina.gabrielova@diakonie.cz
<i>Bc. Božena Smilková</i>	605 226 303	bozena.smilkova@diakonie.cz
<i>Veronika Stahlová, DiS.</i>	605 226 290	veronika.stahlova@diakonie.cz
<i>Mgr. Irena Macháčková</i>	733 614 645	irena.machackova@diakonie.cz
<i>Mgr. Martina Vojtěchová</i>	734 640 490	martina.vojtechova@diakonie.cz
<i>Mgr. Michaela Charyparová</i>	734 267 827	lektorka.misa@gmail.com
<i>Mgr. Pavla Sýkorová</i>	778 001 081	pavla.sykorka@centrum.cz
<i>Bc. Šárka Francírková</i>	777 047 395	sarka.vnitrnistabilita@gmail.com

VIII. Závěr

Společné setkání spolu s *Komunikační bednou* se v praxi ukázaly být výbornými nástroji pro zapojení dětí do rozhodovacích procesů přirozenou a hravou formou. Vytvářejí otevřený a bezpečný prostor, kde s dítětem řešíme témata, která se svou rodinou a dalšími zainteresovanými osobami vyberou společně. Dávají dítěti možnost zažít spolupráci a součinnost dospělých osob z jeho okolí, umožňují mu zažít pocit, že ho někdo poslouchá a zajímá se, co si myslí. Jsou prvním krokem k řešení situace, příležitostí k tomu odrazit se a situaci v životě dítěte posunout správným směrem. Cílem *setkání* není vyřešit všechna témata, ale poodkrýt, co si dítě přeje, co se mu daří, jaké má obavy, co ho trápí. Otevírají se nám tak dveře do dětského světa a je na nás, zda do něj vstoupíme a se zájmem ho budeme objevovat a prozkoumávat.

Mgr. Júlia Preclíková
Mgr. Jana Kocourková

LATUS
pro rodinu